

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insertate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 15. maja 1896.

Politiški oddelek.

Volilna reforma.

Minoli četrtek ostane znamenit v avstrijski zgodovini. Z 234 proti 19 glasom vsprejela se je v državnem zboru volilna reforma. Če morda gospodska zbornica kaj načrta ne premeni, je sedaj stvar tako rekoč končana. Posrečilo se je grofu Badeniju, kar se ni hotelo posrečiti grofu Taaffeju, nad čimer je palo koalicijsko ministertvo.

Volilna reforma, kakeršno je vsprejel sedanji državni zbor, ni nikakor noben vzor, posebno za nas Slované je mnogo slabša kot je bila Taaffejeva. Grof Badeni sam dobre volilne reforme ni hotel, ker dobro ve, da bi potem le redkokateri plemenitaš prišel v državni zbor. Z volilno reformo nobena stranka ni zadovoljna. Temu se mi ne čudimo. To pa ne zaradi tega, ker je tako slaba, temveč največ zaradi tega, ker stranke sedanjega državnega zbora sploh za nobeno volilno reformo niso marale. Da so resno hotele boljšo, pa bi bile boljšo sklenile.

Vladni in levičarski listi pa sedanjo volilno reformo s tem zagovarjajo, da pri nasprotju strank v državnem zboru boljše volilne reforme ni bilo mogoče. To pa ni res. Poslanci bi bili glasovali tudi za Taaffejevo volilno reformo, ali celo občno volilno pravico, da je vlada resno hotela. Sedaj je državni zbor popolnoma ob svojo voljo, grof Badeni ga vodi, kakor ga hoče.

Taaffejevo volilno reformo in pa znani koalicijski načrt vrgli so le zaradi tega, ker tedaj poslanci še niso vedeli, da višji krogi na vsak način hočejo volilno reformo. Saj se je pisalo o tem, ko je sestavljala sedanja vlada, da volilne reforme ne bode v njenem programu. Ko je pa grof Badeni imel volilno reformo v svojem programu, je tudi bilo gotovo, da jo zbornica vsprejme bodi še tako dobra, ali pa še tako slaba. Da se grof Taaffe ni vsled svoje bolehnosti precej umaknil, bi tudi

njegov načrt bil vsprejet, naj je grof Hohenwart proti njemu še tako rohnal s svojo gardo. Kako se da sedanji državni zbor voditi od vlade, se je najbolje pokazalo, ko je bilo glasovanje o tem, bodo li volitve javne ali tajne. Zbornica je sklenila z majhno večino, da naj bodo volitve poslancev v peti kuriji tajne, kar ni po volji vlade. S tem se je volilna reforma nekaj zboljšala, ker se ne bode moglo pritiskati na volilne može. Tajne volitve so se pa vsprejele samo zaradi tega, ker je vlada pred glasovanjem molčala in so nekateri mislili, da jej ni dosti ležeče na tem.

Ko se je potem oglasil minister Rittner za javne volitve, se je nekaj poslancev kar premislilo, kajti pri glasovanju, kako naj se volijo volilni može, je obveljalo, da se volijo javno, če tudi bi bila tajna volitev volilnih mož še potrebnejša, nego tajna volitev poslancev.

Volilci v novi kuriji bodo največ odvisni ljudje, na katere se bode lahko pritiskalo. Od njih se ne more zahtevati, da bi se upirali vsemu pritisku, ako celo poslanci v državnem zboru odseke tajno volijo, da bi kdo na volitev kaj ne vplival. Volilni može bodo navadno nekoliko samostojnejši in zavednejši ljudje, nego prvotni volilci. Poleg tega se bi pa dale javne volitve poslancev pač še s tem opravičevati, da so volilni može mandatarji prvotnih volilcev, da torej imajo poslednji nekako pravico zahtevati, da vedo, kako volijo. Pri volitvi volilnih mož pa tega razloga ni. Nobenemu ni nič mari, kako kdo voli. Tukaj je vsaka kontrola protiustavna. Izgovor je pač prazen, da mnogi ljudje čitati ne znajo, da bi morali torej dati drugim, da zapišejo imena volilnih mož, kateri bi jih lahko prevarili, je povse prazen. Vsak bi že dobil zanesljivega človeka, ki bi mu imena volilnih mož zapisal. Takih sleparij bi se gotovo malo pripetilo, gotovo mnogo manj, kakor bode pa slučajev, da bode hlapec ali tovarniški delavec volil proti svojemu prepričanju po vplivu svojega gospodarja. Če pomislimo, kakšne sleparije so se baš pod Badenijevem namestnikovanjem godile v Galiciji, ne moremo verjeti, da bi morda grofu Badeniju bilo toliko na čistosti volitve. Za javne

volitve je vlada sama, ker ve, da bi drugače v novi kuriji v Galiciji ne bil voljen noben njen somišljenik.

Velika napaka je, da ni obveljal predlog, da se volitve vrše ob nedeljah ali praznikih, ali da se postavno določi, da imajo vsi volilci tisti dan dopust, naj že volijo ali pa ne. Temu so se upirali zlasti konservativci in se sklicevali na posvečevanje nedelj. Če so v nedeljo lahko volilni shodi, razne veselice itd., in se s tem ne ruši nedeljsko posvečevanje, se bi pač tudi ne, če bi bile volitve ob nedeljah, ko se vendar vršé samo enkrat v šestih letih. Tudi bi povsod se lahko bčžja služba odločila na tak čas, da bi lahko vsi volilci bili pri nji. Zoper volitve ob nedeljah so le tisti, ki ne marajo, da bi delavci volili.

Sicer pa moramo omeniti, da je ta sklep povse le v korist nemškimi liberalcem, ne pa katoliškim konservativcem. Motijo se tisti, ki mislijo, da bode kmet zadržal hlapca, da ne bode volil. Preveliko je pomanjkanje poslov, da bi mogel kar delati z njimi, kakor bi se mu poljubilo. Če ga bode zadrževal od volitve, bode le mej njim in hlapcem nastal prepir. Res s tem, da se volitve ne vrše ob nedeljah, se je dal povod rušenju dobrih odnošajev mej posli in gospodariji, kar kmetijstvu ne bode v korist. Pač bodo pa liberalni tovarnarji drugače lahko pritiskali na delavce, ker jim delavnih močij, nikdar ne primankuje, ko vse sili v tovarne. Ti bodo delavce pač le tedaj zadrževali, kadar bi vsled delavskih glasov židovsko-liberalni kandidat bil v nevarnosti. Zares čudno, pri volilni reformi so konservativci vedno branili le interese židovstva, celo tam, kjer so mislili, da branijo koristi katoliške cerkve. Zares hudo je že požidena Avstrija, še celo oni, ki hočejo biti varuhi katoliške cerkve, pri postavodaji najgorečnejše branijo interese židom.

Državni zbor se je oddahnil, ko je končal nepovoljno mu delo, volilno reformo. Poslanci so veseli, da so se ubranili še večje nevarnosti, razširjenja volitev v sedanjih kurijah, ker bi bilo marsikoga stalo mandat.

Politični pregled.

Prusofilstvo na Koroškem. — V Velikovec je prišel za dekana dr. Janez Wieser, ki je po mišljenju dober Slovenec in si je v Celovcu pridobil mnogo zaslug za družbo sv. Mohorja. Velikovčani so ga lepo vsprejeli in pri instalaciji jako lepo okrasili mesto, to se mora priznati, a zastave, ko so se porabile za to okrašenje, že ne kažejo avstrijskega duha. Bile so namreč samo frankfurtarice. Cesarske zastave bil bi namreč zastanj iskal mej njimi. Govori se, da v celem nemškem Velikovecu nobene nimajo. To pač dovolj kaže, kako je z avstrijskim patriotizmom v tem mestu in kakšen sad rodi negovanja nemštvo. Z velikonemškimi zastavami so hoteli morda tudi opomniti novega dekana, kakšnega duha naj se navzame, če hoče, da bodo zadovoljni z njim. Seveda dekan se za take migljeje velikovških „purgarjev“ ne bode dosti menil. Čuditi se pa moramo, da vlada trpi tako počenjanje. Če se pa kje razvije slovenska zastava na Koroškem, jo pa hitro prepovedo, dasi je zastava jedne avstrijske kronovine.

Nova krivica. — Vlada je imenovala za okrajnega glavarja v Velikovecu na Koroškem nekoga Nemca Kreuterja, ki ne zna niti besedice slovenske. V velikovškem okraju pa biva blizu tri četrtine Slovencev. Še tisti, katere so pri ljudskem popisovanju vpisali za Nemce, znajo bolje slovenski nego nemški. To imenovanje je najočitneje pokazalo, da tudi sedanja vlada nima dobre volje, izpolniti narodno enakopravnost na Koroškem. To je tudi čisto naravno, ker se grof Badeni močno opira na levico. Brez njene pomoči ne more v sedanjem državnem zboru nič večjega izvesti. Da bi druge ljudske stranke zbral okrog sebe, zato nima potrebne sposobnosti, ker mu je vsako demokratično gibanje jako zoperno, kar je pokazal posebno v županskem vprašanju na Dunaju. Če uradniki na Koroškem ne bodo slovenski znali, na slovensko uradovanje ni niti misliti.

Državni zbor sedaj razpravlja o davčni reformi. — Levičarji in nemški liberalci niso želeli, da davčna reforma pride na dnevni red, vlada je pa vsekako hotela, da se ta stvar še letos reši. Levičarji so se udali, samo prof. Suess je izstopil iz kluba, ker se klub ni hotel po njegovi želji upreti vladi. Z Mladočehi se je pa vlada sporazumela. Mladočehi niso bili nasprotniki davčni reformi sami, temveč samo s tem niso bili zadovoljni, da se deželam dovoli le tretjino tega, kar bodeta novi dohodninski in personalni davek več donašala. Na te doneske dežele ne bode smela nakladati priklad in bi zatorej bile v velikih denarnih zadregah, ako se jim od njih prebitka precej ne dovoli. Vlada je sedaj dovolila, da se bode deželam prepustilo polovico od prebitkov imenovanih davkov. Poleg tega je pa vlada še Čehom obljubila, da odškodni občine, ki za državo pobirajo davek, in da se upelje novi kazenski davčni zakon, ki bode sestavljen bolj po novodobnih načelih. Sedaj mislimo, da se bode razprava o davčni reformi še precej mirno vršila. Protisemitje tudi vladi ne delajo več posebnih težav.

Volilna reforma in Poljaki. — Jako nezadovoljni so poljski plemenitaši, da se je sklenila tajna volitev poslancev v novi kuriji. Boje se namreč, da pri tajni volitvi pozebejo. Najbolj jih pa jezi, da so celo nekateri Poljaki bolj demokratičnega mišljenja pripomogli k temu izidu. 29 jih je namreč manjkalo pri glasovanju. Klubov načelnik jih je zaradi tega dobro oštel, jim pripovedoval, da je to v škodo veljavi poljskega kluba, če se njega člani tako malomarno udeležujejo glasovanja. Potem je jim dopovedoval, da sklep škoduje gališki avtonomiji. Po vladni predlogi, bi bili deželni zbori imeli pravico sklepati o tem, če se voli direktno ali indirektno, javno ali tajno. Sedaj je pa zbornica pripravila deželni zbor ob jedno pravico. Za poljske plemenitaše je to jako nepovoljno. Že sedaj zahtevajo gališki kmetje tajne volitve. Če se bode tajno volilo v peti kuriji, bodo tem odločneje zahtevali tudi tajno volitev v kmetijski kuriji. Če se pa ta upelje, zgube gališki plemenitaši mnogo veljave.

Dunajsko župansko vprašanje bode kmalu rešeno. Cesar te dni potrdi novega župana Strobacha, potem bode pa vladni komisar izročil protisemitom mestno upravo. Na dunajskem magistratu se bode potem vse vršilo po volji dr. Luegerja. Novi župan se je pred volitvijo zavezal svoji stranki, da bode vse važnejše posle prepuščal prvemu podžupanu, dr. Luegerju, in tudi odstopil od županstva, kadar bode pričakovati, da bi vlada dr. Luegerja predložila v potrjenje, ako ga zopet volijo. Dr. Lueger bode pri mestni občini sedaj imel več vpliva, nego bi ga bil kot župan, poleg tega pa še toliko odgovornosti ne bode imel. Ljudje bodo vse dobre stvari njemu pripisovali, napake pa županu, kateri je premalo izobražen, da bi mogel sam voditi županske posle. Če pa dr. Lueger postane župan, je pa pač od tega odvisno, kako bodo ljudje sploh z novo občinsko upravo zadovoljni. Sedaj mnogo pričakujejo od dne, kar ne bode moč izpolniti, posebno ker se želje raznih slojev prebivalstva močno nasprotujejo.